

Derleme/Review

Türkiye'de tıpta yeterlik sınavları

Medical proficiency exams in Turkey

 Erkut Baha Bulduk*

Beyin ve Sinir Cerrahisi Bölümü, Ankara Güven Hastanesi, Ankara, Türkiye

Öz

Amacımız Türkiye'de tıpta uzmanlık derneklerinin yeterlik sınavı uygulamaları hakkında bilgi vermek ve yeterlik sertifikasyonu konusunda farkındalık yaratmaktır. Türkiye'de tıpta uzmanlık dernekleri tarafından düzenlenen yazılı ve sözlü yeterlik sınavlarına ait veriler değerlendirilmiştir. Tıpta uzmanlık eğitiminde belli bir eğitim ve standardizasyon sağlamak için yeterlik sınavları şarttır. Amerika ve Avrupa ile kıyaslandığında ülkemizde yeterlik sınavına katılım beklenenin altındadır. Doktorların yeterlik sınavlarına katılımları teşvik edilmelidir. Doktorlar, profesyonellik ve yaşam boyu öğrenmenin bir göstergesi olan yeterlik sertifikasına sahip olma konusunda desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: yeterlik sınavı, sertifikasyon, tıpta uzmanlık eğitimi

Abstract

Our aim is to provide information about the proficiency exam practices of medical speciality associations in Turkey and to raise awareness about proficiency certification. Data from written and oral proficiency exams organized by medical specialty associations in Turkey were evaluated. Proficiency exams are essential to ensure a certain level of education and standardization in medical specialty education. Compared to America and Europe, participation in the proficiency exam in our country is below expectations. Doctors should be encouraged to participate in qualification exams. Doctors should be supported in obtaining a certificate of competence, which is an indicator of professionalism and lifelong learning.

Keywords: proficiency exam, certification, medical specialty training

Sorumlu Yazar*: Erkut Baha Bulduk, Beyin ve Sinir Cerrahisi Bölümü, Ankara Güven Hastanesi, Ankara, Türkiye

E-posta: guven@guven.com.tr

Orcid: 0000-0002-8812-1290

Geliş Tarihi: 16.02.2024 Kabul Tarihi: 22.05.2024

Doi: 10.62351/gmhs.2024.0011

Giriş

İnsanoğlu'nun insanı tanıma, eğitime ve bu amaçla ölçme ve değerlendirme gayretleri milattan önceki yıllara kadar dayanır. MÖ 2000'li yıllarda Çin'de devlet memurlarının seçilmesinde oldukça karmaşık sayılabilecek ve sınava dayalı bir sistemin olduğu bilinmektedir (1).

Yeterlik sınavı, bir hekimin uzmanlık eğitimini tamamlayarak, bu eğitime ilişkin bilgi, deneyim ve klinik beceriler açısından değerlendirildiği bir sınavdır. Bu nedenle günümüzde, bir hekimin en yüksek kalitede sağlık hizmeti verebilecek yetkinlik, güvenilirlik ve sorumluluk düzeyinde olduğunun kanıtı olarak kabul edilmektedir. Yeterlik sertifikasyon sınavları, kısaca yeterlik sınavları, doktorların uzmanlık branşlarında bilgi ve becerilerini güncellemesini ve yetkinliklerinin diğer meslektaşları tarafından onaylanmasını sağlamaktadır (2).

Yeterlik sınavları tarihte ilk defa 1904 yılında Oftalmoloji branşında Amerika'da uygulanmış olup daha sonra diğer branşlar bunu takip etmiştir. Ülkemizde yeterlik sertifikasyonuna yönelik çalışmalar 1997 yılında Türk Tabipleri Birliği'nin Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu tarafından başlatılmıştır. Genel cerrah Prof. Dr. İskender Sayek, Nöroşirürjiyen Prof. Dr. Yücel Kanpolat ve Ortopedist Prof. Dr. Yücel Tümer tarafından hazırlanan yönerge taslağı 1998 yılında görüşülerek onaylanmıştır (3). Bu yönerge uzmanlık derneklerine gönderilerek, uzmanlık derneklerinin kendi yeterlik kurullarını ve kriterlerini belirlemeleri istenmiştir. (Türkiye'de yeterlik sınavları, yeterlik veya yeterlilik sınavları olarak da adlandırılmaktadır.) Türk Cerrahi Derneği 1998 yılında İzmir'de Ulusal Cerrahi Kongresi'nde yeterlik sınavı uygulamasını onaylamış ve 2000 yılında İstanbul'da düzenlenen Ulusal Cerrahi ve Euro Surgery ortak kongresinde ilk kez yeterlik yazılı sınavını yaparak öncü olmuşlardır. Dolayısıyla Türkiye'de ilk yeterlik sınavı 2000 yılında Genel Cerrahi branşında Türk Cerrahi Derneği tarafından yapılmıştır. 2004 yılında Türk Tabipleri Birliği'nin Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu tarafından Ulusal Yeterlilik Kurulu kurulmuştur. Böylece, Tıpta Uzmanlık Yönetmeliği'nde belirtilen 43 ana dal ve yan daldaki yeterlik kurulları oluşturulmuştur (1,2,3).

Uzmanlık derneklerinin yeterlik belgelendirmesi tamamıyla gönüllülük çerçevesinde yürütülmektedir. Yeterlik sınavının kapsamı, şekli ve tarihi dernekler tarafından belirlenir. Yeterlik sınavlarının giriş koşulları, kademeleri, yeri ve tarihleri ve yöntemleri sınavlardan önce duyurulur. Sınav süreci derneklerin daha önceden hazırlanmış ve onaylanmış ölçme değerlendirme yönergelerine uygun olarak yürütülür.

Genel olarak, yeterlik sınavları sonucu alınan sertifikanın geçerlilik süreleri ortalama 5-10 yıl arasındadır ve süre bittikten sonra "Sertifikasyonun Sürdürülmesi" (Maintenance of Certification – MOC) sınavına girilir. Bu uygulamaya "resertifikasyon" da denir. Sertifikasyonun sürdürülmesi; profesyonel duruşun, yaşam boyu öğrenme ve belirli aralıklarla sınava girmeye bağlılığın, bilişsel yeterliliğin ve uygulama performansının değerlendirilmesinin bir kanıtıdır. Yeniden belgelendirme süreci de tamamıyla gönüllülük çerçevesinde yürütülür. Yeniden belgelendirme süreci başlayana dek ilk belgelendirme geçerlidir (3).

Yeterlik Sertifikalarının Hekim Kalitesi ve Hasta Sonuçları Üzerindeki Etkisi

120 yıllık bir geçmişi olan yeterlik sınavlarının ve sertifikalarının hekim kalitesi ve hasta sonuçları üzerine olan etkileri hep tartışma konusu olmuştur. Özellikle ABD'de hastalar, doktorlar ve sigorta şirketleri tarafından, belirli bir uzmanlık alanında kaliteli sağlık hizmeti sunabilmek için hekimin bilgi, deneyim ve becerilerinin en iyi kanıtı olarak yeterlik sertifikaları kabul görmektedir (4). Ancak yeterlik sertifikalarının hizmet kalitesi ve hasta sonuçları üzerindeki olumlu etkisine ilişkin literatürde yeterli düzeyde kanıt bulunmamaktadır (5). 2016 yılı itibari ile Amerika'da 18 hastane akreditasyon işlemleri ile resertifikasyonun sağlanmasını kabul etmiş durumdadır (5). Resertifikasyonun sağlanmasında ve hekimlerin bilgi ve becerilerinin güncelliğinin korunmasında ABD'deki yeni eğilim kredilendirilmiş eğitim ve bilimsel faaliyetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi şeklindedir.

Sonuç

Yeterlik sertifikası, bir hekimin her yönden yeterli bir merkezde uzmanlık eğitimini tamamlayarak, bu eğitime ilişkin bilgi, deneyim ve klinik beceriler açısından değerlendirildiğini belgelemektedir. Bu nedenle yeterlik sertifikası, bir hekimin en yüksek kalitede sağlık hizmeti verebilecek yetkinlik, güvenilirlik ve sorumluluk düzeyinde olduğunun kanıtı olarak da kabul edilebilir. Türkiye'de tıp eğitimi, mezuniyet sonrası eğitim ve mesleki gelişimde rol oynayan tüm tarafların yani; Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Kurulu, YÖK/Üniversiteler, ÖSYM, Türk Tabipler Birliği ve Uzmanlık Derneklerinin aktif katılımı rol aldığı bir modelin geliştirilerek yeterlik sınavlarının yürütülmesinde Türkiye'nin kendine özgü bir sistemin işlerlik kazandırılması faydalı olacaktır. Bu kapsamda yapılması gerekenler aşağıdaki şekilde belirtilebilir: Konuyla ilgili tüm tarafların katılımlarının sağlandığı ortak bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. Öncelikle yeterlik sınavlarının

yürütülmesinde uzmanlık dalları arasında standardizasyon sağlanmalıdır. Çoğunlukla iki aşamalı olarak yürütülmekte olan sınavların ilk aşaması merkezi olarak yazılı yöntemle yürütülebilir. Yazılı sınav ÖSYM tarafından çeşitli yöntemlerle (yazılı veya elektronik) olarak gerçekleştirilebilir. Uzmanlık derneklerinin desteği ile alanında uzmanlardan oluşan bağımsız bir ekip tarafından bir soru havuzu oluşturulabilir. Yeterlik sınavlarının ikinci aşaması olan sözlü sınavları uzmanlık dalı ve alana göre spesifik olarak tasarlanarak yürütülmelidir. Yeterlik sınavlarında süreç takibi ve kontrolü Tıpta Uzmanlık Kurulu tarafından sağlanabilir. Yeterlik sınavlarında süreç takibi ve kontrolün sağlanabilmesi için öncelikle bir veritabanı oluşturulmalı ve verilerinin güncelliğinin sağlanabilmesi için bir bilgi sistemi işlerlik kazanmalıdır. Hekimlerin sürekli eğitimlerinin sağlanması, yeterlik sertifikasyonu ve bu sertifikasyonun sürdürülmesinde standart, sürdürülebilir ve şeffaf bir model oluşturulmalıdır. Bu modelin oluşturulmasında gerekli mali kaynak, insan kaynağı ve altyapı için destek sağlanmalıdır. Yeterli sayıda uzman yetiştirilmelidir. Bu model hekimler için mali bir yük oluşturmamalı, maddi açıdan çıkar çatışmalarına neden olabilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır. Kolay ulaşılabilir, uygulanabilir, esnek ve özendirici bir model olmalıdır. Bu model elektronik sistemler, uzaktan eğitim programları ve hekimlerin gönüllü olarak seçecekleri eğitim programları ile desteklenebilir. Özellikle sertifikasyonun sürdürülmesinin devlet tarafından desteklenmesi sağlanabilir. Akademik yükselmelerde ve kamudaki atamalarda yeterlik sertifikaları teşvik edici unsur olarak kullanılabilir. Doçentlik ve profesörlük kriterleri olarak getirilebilir. Kamuda çalışan yeterlik sertifikaları hekimlerin daha fazla ücret almalarının sağlanması (Performansa Dayalı Ek Ödeme Sisteminin kullanılması gibi), yer değişikliği ve atamalarda öncelik tanınması gibi teşvik mekanizmaları kullanılabilir. Yeterlik sertifikalı hekimlerin görünür kılınması adına Merkezi Hekim Randevu Sistemi (MHRS) üzerinde düzenleme yapılabilir. Hastaların hekim seçimleri sırasında sertifikalı hekimleri seçmeleri kolaylaştırılabilir (2).

Araştırmacıların Katkısı

EBB: Fikir/Kavram, Tasarım, Veri Toplama, Analiz ve Yorum, Makale Yazımı, Eleştirel İncelemeye ortak katkıda bulunulmuştur.

Çıkar Çakışması

Çalışma hazırlanırken, veri toplanması ve analizi, sonuçların yorumlanması, makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çakışması bulunmamaktadır.

Maddi Destek

Çalışma ile ilgili hiçbir şekilde kurum, kuruluş, kişiden maddi destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Bulduk EB, Yılmaz C. Turkish Board of Neurological Surgery. Turk Neurosurg 2019; 29: 121-6.
2. Tıpta Board Sınavları: Ülke Örnekleri ve Türkiye, Elif İşlek, Available at: https://www.tuseb.gov.tr/tuspe/uploads/yayinlar/diger/pdf/02-07-2020__5efdc7d5e1844__tuspeanaliz06_tipta_board_sinavlari.pdf
3. Bulduk T, Demir AM, Andiç N, Saynalp N, Aylı M. History of the Hematology Proficiency Exam and the Turkish Experience. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2023; 32: 281-91.
4. ABMS Board Certification Report (2017-2018). <https://www.abms.org/wp-content/uploads/2020/10/abms-board-certification-report-2017-2018.pdf>
5. Fisher WG, Schloss EJ. Medical specialty certification in the United States—a false idol?. J Interventional Cardiac Electrophysiol, 2016; 47: 37-43.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).